

"לבטל את טריאנון": הנצחת הזיכרון של אובדן שטחים בהונגריה

מפת הגבולות של המדינות במרכז אירופה עברה שינויים רבים במרוצת המאה העשרים, הן בעקבות כל אחת ממלחמות העולם והן אחרי קריסת הקומוניזם. בעקבות התמורות הללו נותרו מיעוטים לאומיים גדולים מחוץ לגבולותיה של מדינת הלאום שלהם, ובכמה מהמדינות השתררה תחושה מרה, שנגזלו מהן שטחי מולדת. גיא ביינר בוחן את האופן שבו טיפחו והנציחו בהונגריה מאז סיומה של מלחמת העולם הראשונה את זכרה של "הונגריה הגדולה" ואת ההרגשה כי נגרם לה עוול נורא בחוזה טריאנון (Trianon), שנחתם בשנת 1920.

ונוגעת בתחושות לאומיות רגישות. על מנת לעמוד על טיבה, ולהבין מדוע דווקא עכשיו היא זוכה לתחייה מחדש, נדרשת היכרות עם אופני הבניית הזיכרון החברתי והתרבותי של סיום מלחמת העולם הראשונה במרכז אירופה והשימושים הפוליטיים שנעשו בייצוגים אלה של העבר.

ממלחמה לשלום

חוזה טריאנון (Trianon), שנחתם בין מדינות ההסכמה המנצחות (ומדינות נלוות אליהן) לבין הונגריה, היה אחד ההסדרים מרחיקי-הלכת לפירוקה של קיסרות הבסבורג, שעליהם הוחלט בשיחות השלום בפריס בגין תבוסתה לצד הקיסרות הגרמנית. הוא בא בעקבות חוזה סן-ז'רמן (Saint-Germain-en-Laye), אשר תחם את גבולותיה של הרפובליקה האוסטרית החדשה כך שתכלול את רוב החבלים דוברי הגרמנית של ציסלייתנייה (Cisleithania) – החלק האוסטרי של אוסטרו-הונגריה – למעט חבל הסודטים ודרום טירול (10 בספטמבר 1919). על-פי המעצמות המנצחות, הסיבה העיקרית לפרוץ המלחמה הגדולה הייתה המיליטריזם הגרמני, ולכן מנסחי ההסדר בגמר המלחמה ביקשו ליצור מאזן כוחות חדש במרכז אירופה, כזה שימנע מגרמניה לשוב ולהפוך למעצמה. עקב כך נמנעה מאוסטריה האפשרות להתאחד עם הרפובליקה הגרמנית החדשה

כמו בארצות אירופה אחרות, המטייל בהונגריה יכול למצוא בכל עיירה וכפר אנדרטה לחללי מלחמת העולם הראשונה. במלחמה זו נפלו מאות אלפי הונגרים, אם כי אין נתונים על מספרם המדויק, שכן הם נלחמו בשירות הצבא הרב-לאומי של קיסרות הבסבורג. הפסלים לזכרם תואמים בדרך-כלל דפוסים מוכרים של הנצחת מלחמה, שאותם תיעדו היסטוריונים כדוגמת ג'ורג' מוסה (Mosse) וג'יי וינטר (Winter), והם משקפים מוטיבים קלסיים של גבורה והקרבה למען המולדת. אחדות מהמצבות כוללות גם כתובות זיכרון למתים במלחמת העולם השנייה, אף שהנצחת מלחמה זו, שבה נלחמה הונגריה לצד גרמניה הנאצית, שנויה יותר במחלוקת. אולם ממש באחרונה הולכים וצצים בנוף ההונגרי אתרי זיכרון חדשים לטריטוריות הנחשבות לשטחי מולדת, שאבדו להונגריה במסגרת חוזה השלום בגמר מלחמת העולם הראשונה. תופעה ייחודית זו, שכאמור איננה מתמקדת בזיכרון מלחמה אלא בזיכרון של הסכם שלום, מחדשת מורשת של הנצחה היסטורית בעייתית

ד"ר גיא ביינר מלמד היסטוריה מודרנית במחלקה להיסטוריה כללית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ומתמחה בהיסטוריה של אירלנד ובהיסטוריה תרבותית של זיכרון ושכחה. **בזמנים** התפרסמו מאמרים אחדים פרי עטו; אחד מהם – "ניצחון התבוסה ותבוסת הנצחנות: מסורות זיכרון מתחרות באירלנד המודרנית" (גיליון 95, קיץ 2006) – דן באופן שבו מטפחים גאוה לאומית באירלנד דווקא בהנצחת התבוסות.

פוסטר משנת 1922 ועליו ה"אני מאמין" ההונגרי (A Magyar Hiszekegye)

גיא ביינר: gbeiner@bgu.ac.il

ובאופן סמלי אף נאסר עליה להיקרא בשם שבחרה לעצמה – "אוסטריה הגרמנית". חוזה סן-ז'רמן כבר הכיר בעצמאות הונגריה יחד עם כמה "מדינות יורשות" נוספות, לרבות פולין, צ'כוסלובקיה ומדינת הסרבים-הקרואטים-הסלובנים (לימים יוגוסלביה). בכך הונח היסוד לכריתת הסכם שלום נפרד עם הונגריה.

באופן כללי, הסכמי השלום בתום מלחמת העולם הראשונה התקבלו בתרעומת בקרב המדינות המובסות. הטלת "אשמה בלעדית" על גרמניה, שנדרשה לקבל אחריות על כל האבדות והנזקים שגרמה המלחמה (סעיף 231 בחוזה ורסאי), נתפשה ברפובליקת ויימאר כתכתיב (diktat) שנכפה עליה. תעמולה של חוגי ימין ניצלה תחושות רווחות של השפלה לאומית והציעה לציבור המתוסכל הסבר קונספירטיבי בדמות המיתוס של "הסכין בגב" (Dolchstoßlegende), ולפיו גרמניה לא נוצחה בשדה הקרב, אלא אולצה להיכנע ללא תנאים בשל חתרנות מבית של השמאל הקומוניסטי ושל היהודים. הסכם שביתת הנשק (11 בנובמבר 1918) הוצג כמעשה בגידה של ממשלת "פושעי נובמבר" וכך החלה דה-לגיטימציה של השלום עוד בטרם נחתם חוזה ורסאי (28 ביוני 1919). כמו כן, חוזה ניי-סור-סן (Neuilly-sur-Seine, 27 בנובמבר 1919) כונה בבולגריה "האסון הלאומי השני" (כאסון הראשון נחשבה התבוסה במלחמה הבלקנית השנייה בשנת 1913). באופן דומה, חוזה טריאנון נתפש בהונגריה כהשפלה לאומית בלתי-נסבלת.

במהלך המאה התשע-עשרה התמודדה הקיסרות ההבסבורגית – ישות מדינית רב-לאומית שחלשה על אזורים נרחבים במרכז אירופה, מזרחה ודרומה – עם לחצים הולכים וגוברים של תנועות לאומיות בדלניות. הרצח בסרייבו של יורש העצר הארכידוכס פרנץ פרדיננד ואשתו (28 ביוני 1914), אירוע טרור שהצית את סדרת המשברים הדיפלומטיים שהובילה לפרוץ מלחמת העולם, היה ביטוי למתחים הלאומיים במחוזות הבלקניים של הקיסרות. מתחים אלו גברו מחדש לקראת סיום המלחמה, כאשר היה ברור שהתבוסה הולכת וקרבה. למעשה, הקיסרות החלה להתפורר עוד בטרם חתמה על הסכם שביתת הנשק בפדובה שבאיטליה ב-3 בנובמבר 1918. שבועיים קודם כבר הצביע בית-הנבחרים ההונגרי בעד היפרדות מאוסטריה האימפריאלית (17 באוקטובר). כעבור זמן קצר הכריזה מועצה לאומית בפראג על הקמת מדינה צ'כוסלובקית (28 באוקטובר). מיד לאחר מכן הצהירה מועצה לאומית בזאגרב (Zagreb) על כוונה להקים מדינה יוגוסלבית, ולאומנים בגליציה הודיעו על כוונתם לחבור למדינת פולין החדשה. בסוף אוקטובר התחוללה בבודפשט "מהפכת פרחי האֶסְטֶר" (őszirózsás forradalom), הקרויה על שם פרחי סתיו שענדו חיילים ממורמרים שחזרו מהחזית ותבעו שינויים פוליטיים. גל מחאה ספונטני הביא להקמת הרפובליקה של הונגריה ב-16 בנובמבר 1918. בראשה עמד הרוזן מיהאי קרולי

(Mihaly Károlyi), מדינאי ליברלי ופציפיסט, שתבע זה כבר את יציאתה של הונגריה מהמלחמה בהסכם שלום נפרד. אולם המדינה ההונגרית העצמאית החדשה סבלה בתחילת דרכה מאי-יציבות פוליטית, ממצוקה כלכלית ומהעדר הכרה בגבולותיה. לפיכך, מעמדה הבינלאומי בעת קבלת ההחלטות על הסדר השלום היה חלש.

כוחות רומניים, צ'כיים וסרביים ניצלו את ההתפרקות מנשק שעליו הכריז קרולי על מנת לתפוס שטחים שעליהם הונגריה תבעה ריבונות. בה בעת מועצה לאומית רומנית באלבה יוליה (Alba Iulia) הכריזה על סיפוח חבל טרנסילבניה לרומניה (1 בדצמבר 1918), וזאת בלי לשתף בהחלטה נציגים של האוכלוסייה ההונגרית באזור. בינתיים כשל ניסיון רדיקלי לבצע בהונגריה רפורמה אגררית ולחלק לאיכרים קרקעות מאחוזות האצולה הגדולות (החל באחוזה המשפחתית של קרולי עצמו), כיוון שהוא לא תוכנן כראוי ורבו מחטפי אדמות שחוללו אנדרלמוסיה. כמו כן גברו החששות שממשלת קרולי לא תצליח לשמר את השלמות הטריטוריאלית של המדינה ושאוזרי הכיבוש הזמניים יקבעו את גבולות הקבע, והציבור איבד את האמון בשלטון. עם נפילת הממשלה הליברלית יזמה אופוזיציה רדיקלית שמאלנית מהפכה קומוניסטית, וב-21 במרס 1919 הוכרזה רפובליקה סובייטית הונגרית, שבראשה עמד בפועל בלה קון (Béla Kun), סוציאליסט ממוצא יהודי טרנסילבני. מעבר לאמונתו ברטוריקה המרקסיסטית בדבר האחוזה האוניברסלית של מעמד הפועלים, קון גם היה פטריוט הונגרי והתנגד לאיבוד שטחים לאומיים. הצבא האדום ההונגרי (אשר רוב חייליו נשבעו בעת גיוסם שבועת אמונים למונרכיה שכבר לא הייתה קיימת) פתח במתקפה נגד הפולשים, ולאחר התקדמות באזורים הצפוניים הוכרז על הקמתה של רפובליקה סובייטית סלובקית תחת חסות הונגרית (16 ביוני). ברם, בהעדר תמיכה צבאית מברית-המועצות (שנאבקה באותה עת על קיומה במלחמת אזרחים אכזרית), הישגים אלה היו קצרי ימים.

הצבא ההונגרי ספג תבוסה מהצבא הרומני, שנתמך בידי הצרפתים, והכלכלה הגיעה אל סף קריסה עקב מצור סחר מתמשך שהטילו מעצמות המערב. השלטון הקומוניסטי התמוטט ב-1 באוגוסט 1919 וכעבור יומיים נכנס צבא רומני לבודפשט. בתמיכת מדינות המערב ארגנו פלגים שמרניים הפיכת-נגד ותפסו את השלטון. ב-16 בנובמבר, מיד עם יציאת הרומנים, נכנס לבודפשט "הצבא הלאומי" – מיליציה ימנית בפיקודו של מיקלוש הורטי (Miklós Horthy), קצין בכיר לשעבר בצי האימפריאלי, שמונה בשנה האחרונה של המלחמה למפקד חיל הים. עם כניסתו לעיר הצהיר הורטי, כי תושביה "דרדרו את הכתר הקדוש ואת סמלי הלאום לאפר" ועליהם לפדות עצמם מהחרפה של מהפכות השמאל של קרולי וקון. מי שהיה מזוהה עם המשטר הקומוניסטי, לרבות יהודים רבים, נרדף במסגרת "טרור

לבן" מצד חוגי הראקציה, שביקשו לנקום על "טרור אדום" שממנו הם סבלו קודם. על רקע השתלשלות האירועים הזו ובנסיבות הארעיות שנוצרו, הונגריה זומנה לוועידת השלום הבינלאומית רק בדצמבר 1919.

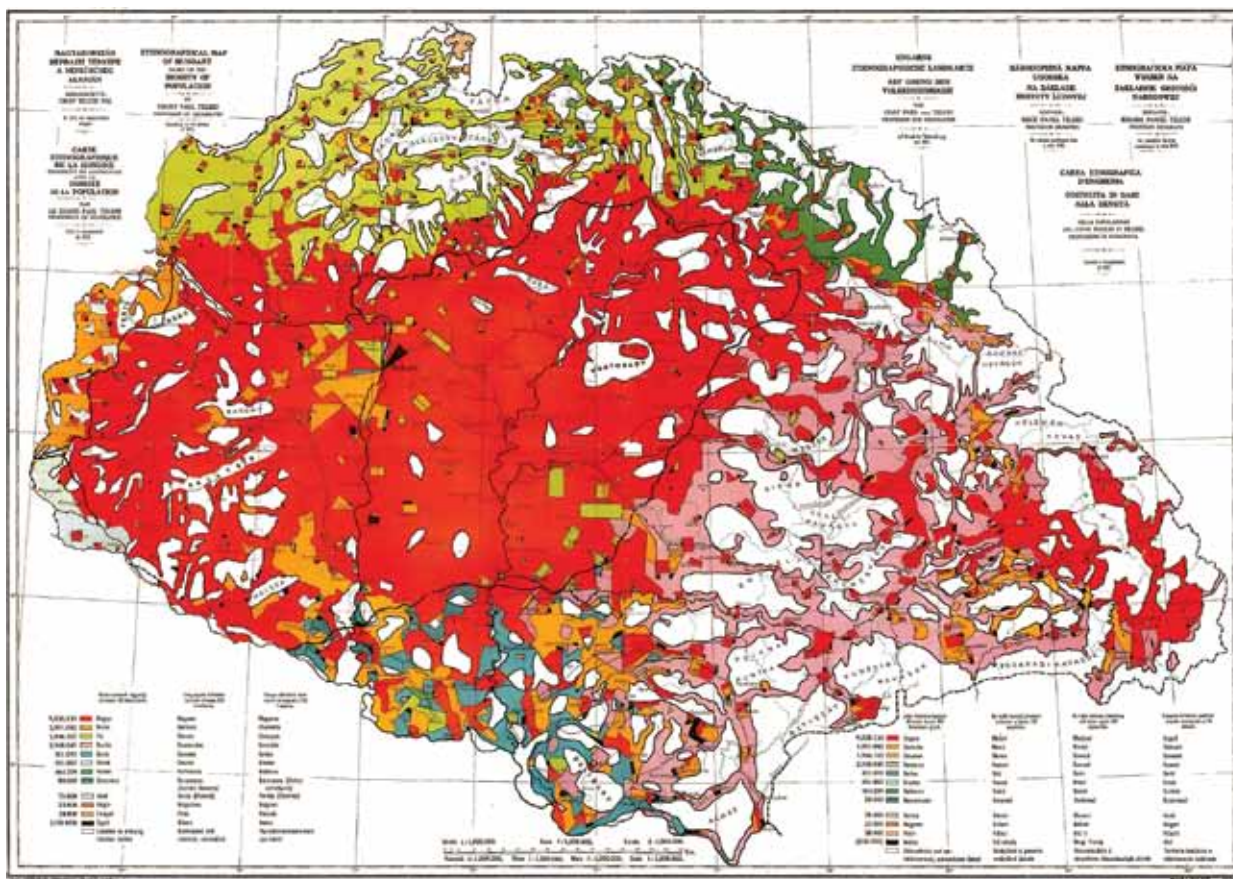
כאשר הנציגים ההונגרים הגיעו לבסוף לפריס (7 ינואר 1920), כבר חלפה שנה מאז התכנסה לראשונה הוועידה ובמהלכה נקבעו כל ההחלטות העיקריות. בראש המשלחת עמד המדינאי הוותיק, הרזון אלברט אפוניי (Albert Apponyi). עוד כשהיה שר חינוך במונרכיה הדואלית, אפוניי קידם מדיניות של "מדיאריזציה", ולפיה נדרשו מיעוטים אתניים ללמוד בשפה ההונגרית ולהתערות בתרבות ההונגרית, ונמנע מהם לשלוח את ילדיהם להתחנך בבתי-ספר פרטיים משלהם. במשלחת נכללו גם שני בני אצולה הונגרים-טרנסילבנים, הרזון אישטבן בתלן (István Bethlen) והרזון פאל טלקי (Pál Teleki), שהיו עתידים למלא תפקידי מפתח במשטר הורטי. ניסוח טענותיהם, תוך התרפקות על תביעות לזכות היסטורית על שטחים, לא תאמה את הרוח הדומיננטית באותה עת בשיח הפוליטי הבינלאומי, שהושפע אמנם משיקולים שונים, אך באופן רשמי נסב על הזכויות של אומות קטנות להגדרה עצמית בהתאם לחזונו הליברלי של נשיא ארצות-הברית, וודרו וילסון (Wilson). בסעיף העשירי בנאום "14 הנקודות" המפורסם, שאותו נשא וילסון בפני שני בתי הקונגרס שנתיים קודם (8 בינואר 1918), נאמר במפורש כי "העמים של אוסטרו-הונגריה [...] צריכים לקבל את ההזדמנות החופשית ביותר להתפתחות אוטונומית". מאז עדכן הנשיא את עמדתו ובמזכר שהועבר לווינה לקראת סיום המלחמה הבהיר, שאינו מוכן עוד להסתפק במתן אוטונומיה בלבד אלא דורש להכיר במלוא השאיפות הלאומיות של העמים הסלביים באזור (18 אוקטובר 1918). המשלחת ההונגרית קיבלה לאישור, ללא התייעצות מוקדמת, נוסח מוגמר של הסכם השלום, מסמך ארוך ומורכב ובו 364 סעיפים מחולקים ל-14 חלקים. הנציגים הזדעזעו מתוכנו, בעיקר מהחלק השני שדן בגבולותיה של הונגריה (סעיפים 27-35) ובו נקבע, כי 70 אחוז משטחה של הממלכה ההונגרית בעבר יחולק בין שש מדינות שכנות: רומניה, צ'כוסלובקיה, אוסטריה, יוגוסלביה, פולין ואיטליה (רומניה לבדה קיבלה שטחים גדולים יותר מכל השטח שנתר בידי הונגריה). עם השטחים "האבודים" נמנו אזורים בעלי ערך סמלי רב, שנחשבו בתודעה ההיסטורית הלאומית חלק מהליבה של המורשת ההונגרית. השינויים הטריטוריאליים גבו אף מחיר חומרי כבד. הכלכלן הבריטי ג'ון מיינרד קיינס (Maynard Keynes), שהיה חבר במשלחת הבריטית בשיחות השלום, התריע על התוצאות ההרסניות של הטלת פיצויים מוגדלים על גרמניה בספרו **השלכות הכלכליות של השלום** (*The Economic Consequences of Peace*), שפורסם באותה שנה. קיינס התמקד בעיקר בהסכם עם גרמניה (למעט הערת שוליים בגנות ההסכם עם

אוסטריה וקומץ הערות חולפות שרמזו להונגריה), אך במבט השוואתי ייתכן שהמחיר שנדרש מהכלכלה ההונגרית היה כבד אף יותר מהמחיר ששילמה גרמניה. נוסף על תשלום פיצויי מלחמה, חלק הארי של אוצרות הטבע והמשאבים הדרושים לתיעוש נותר מחוץ לגבולותיה, ורשת התחבורה המפותחת שהוקמה בסוף המאה התשע-עשרה פוצלה בין מדינות שונות. במציאות הכלכלית המבוזרת החדשה, הופסקו השקעות פיננסיות מווינה שמימנו עד לאותו זמן את תנופת הפיתוח בהונגריה.

שרטוט קווי הגבול התעלם מאזורים שבהם היה רוב הונגרי בולט. לפי ההערכה של פאל טלקי, גאוגרף בהכשרתו, כשליש מהאוכלוסייה האתנית ההונגרית (3.3 מיליון מתוך 10.7 מיליון) נותרו מחוץ למולדתם. להמחשת הטענה הציג טלקי מפה אתנוגרפית, שהראתה את קבוצות האוכלוסייה השונות בהונגריה (המזוהות לפי שפת הדיבור העיקרית) על סמך נתוני מפקד האוכלוסין האחרון, שנערך בשנת 1910. אפשר לפקפק בדיוק של האומדנים המומחשים באותה "מפה אדומה" ("אדומה", כיוון שההתיישבות ההונגרית סומנה לצורכי הדגשה בצבע אדום), שכן מפקדי אוכלוסין בתקופת השלטון ההונגרי היו מוטים כנראה לטובת מי שהצהירו על עצמם שהם דוברי הונגרית, ולפיכך ייתכן שלא שיקפו נאמנה את המציאות הרב-לשונית והרב-לאומית המורכבת. עם זאת ברור, שקהילות הונגריות מובהקות, בעיקר בקרבת אזורי גבול, בותרו לחלקים ועל הונגרים רבים נגזר להשתייך למדינות זרות.

שר החוץ הצרפתי, מוריס פלאולוג (Paléologue), הביע אמנם נכונות להכיר בחלק מהקובלנות של המשלחת ההונגרית, אך המדינות השכנות מנעו תיקון משמעותי בתוכנית החלוקה בטענה שהיא מבטיחה להן גבולות בני-הגנה מפני תוקפנות הונגרית. אף שלכאורה העיקרון המנחה בקביעת הגבולות היה אמור להיות הגדרה עצמית, נפסלה ההצעה לתת לאוכלוסיות מקומיות לבחור בעצמן לאילו מדינות הן מבקשות להצטרף. המקרה היחיד שבו הסכימו המעצמות לתיקון נקודתי על בסיס הכרעה דמוקרטית היה בגבול בין הונגריה לאוסטריה. ב-21 בדצמבר 1921 נערך משאל עם בעיר שופרון (Sopron), הידועה גם בשמה הגרמני אדנבורג (Ödenburg)) ולפי בחירת רוב התושבים העיר נכללה בשטח הונגריה. בזכות זאת זכתה שופרון בציון לשבח כ"עיר הנאמנה ביותר" (Civitas Fidelissima); הוא מופיע כיום על סמלה של העיר ותאריך ההכרעה נחגג בה מדי שנה. היקף המשאל בגבול המערבי של הונגריה צומצם למינימום האפשרי ולא כלל את רובו של חבל בורגנלנד (Burgenland), שנמסר לידי אוסטריה.

בעוד המשלחת ההונגרית בפריס מעלת את דרישות החווה, הכריזה האסיפה הלאומית בבודפשט, במרס 1920, על הקמה מחדש של ממלכה הונגרית. כיוון שהחזרה של מלך מבית הבסבורג לא הייתה צעד מקובל על המעצמות

“המפה האדומה” שהוכנה בידי פאל טלקי (Pál Teleki) לקראת שיחות השלום בפריס

לרבות תנועת רכבות וחשמליות, דממה למשך חמש דקות. פעמוני הכנסיות צלצלו והתקיימו טקסי תפילה מיוחדים. ברחובות בודפשט התכנסו המוני מפגינים לבושי שחורים ועטורים בסמלים לאומיים לעצרות מחאה. יושב ראש האסיפה הלאומית, אישטבן רקובסקי (István Rakovszky), הכריז, שבחזרה כלולות דרישות שאי-אפשר לקיימן מבחינה מוסרית ומבחינה חומרית. כך החלה הבניה מודעת של טראומה קולקטיבית. סירובה העקשני של הונגריה להשלים עם המציאות שאחרי טריאנון הובילה לאימוץ תרבות אִירֶדֶנְטָה, שעתידה הייתה להניב תוצאות הרות אסון. אירדנטיזם (irredentism) פירושו תביעות להחזרת שטחים שנחשבים חלק מהנחלה הלאומית. התפישה הגאוגרפית ביסוד הדמיון הלאומי ההונגרי מתפרסת על פני כל האגן הקרפטי. המתחם הנרחב של “הכתר הקדוש” מזוהה עם המייסד של שושלת ארפד (Árpád), אישטבן הקדוש (Szent István), שמלך על הונגריה בראשית המאה האחת-עשרה והקדיש את הארץ כולה למריה הקדושה. המיפוי המיתולוגי-הדתני המדומיין הזה קיבל הכרה מעשית בפשרה המדינית (Augsleich) של שנת 1867, ולפיה הקיסר האוסטרי מבית הבסבורג הוכרז גם כריבון של ממלכה

המנצחות, מונה הורטי לראש המדינה בתפקיד עוצר, תפקיד שבו כיהן עד שנת 1944. ממשלתו החדשה נדרשה לאשרר את חוזה השלום. אף שהיה ברור לכול, שאין מנוס מלקבל את ההסכם כמות שהוא, נתפש מעשה החתימה כהתאבדות פוליטית, וחברי המשלחת של אפוני העדיפו להתפטר. טלקי, שמונה לשר החוץ, מיאן לקבל אחריות אישית (וזהירות) אכן השתלמה, שכן נבחר לראש ממשלה ביולי. לבסוף, שתי דמויות פוליטיות שוליות – שר הרווחה אגוסט בנארד (Ágost Benárd) והשגריר אלפרד דראש-לאזאר (Alfréd Drasche-Lázár) – נשלחו לחתום על החוזה בארמון הגדול של טריאנון בוורסאי במועד שקבעו מעצמות ההסכמה: 4 ביוני 1920, בשעה ארבע וחצי אחר הצהריים, תאריך שהיה עתיד להיחרט בזיכרון הלאומי ההונגרי.

הבניית טראומה קולקטיבית

בזמן החתימה על הסכם טריאנון הוכרז בהונגריה אבל לאומי. דיווחי החדשות מפריס הופיעו בעיתונים במסגרת שחורה, כאילו היו מודעת אבל, והדגלים הורדו לחצי התורן. בתיספר, משרדים וחניות נסגרו. התחבורה הציבורית,

הונגרית אוטונומית, שחלשה על שטחים נרחבים. הממלכה ההונגרית הגדולה נחגגה בפומבי בשנת 1896, כשמלאו אלף שנה לבואם של שבטי המדיאר (Magyar) לאזור, בהקמה של אנדרטאות רבות לכבוד השלטון ההונגרי. פסלים אלה, שהציגו את סמלי הגבורה של התרבות ההונגרית, כמו הטורול (turul), עוף דורס אגדי האוחז בטפריו חרב, ביטאו מסר מתנשא של עליונות ועוררו טינה בקרב עמי האזור שהיו כפופים לשלטון ההונגרי. האיבה המצטברת התפרצה אחרי שנת 1918 בגל זעם נקמני, שסחף את המדינות "היורשות" וכלל ניתוח של אנדרטאות רבות.

אכן, נקודת התורפה בלב החזון של הונגריה הגדולה, כפי שהתברר עוד בזמן "אביב העמים" באמצע המאה התשע-עשרה, הייתה הסיכוי להכיר בשאיפות הלאומיות של העמים האחרים שישבו באגן נהר הדנובה. פיצולים לאומיים תרמו לכישלון של ניסיון המהפכה ההונגרי בשנת 1848-1849, בעת שהשלטון בווינה נעזר בצבא מקומי בפיקודו של הרודן הקרואטי יוסיפ ילצ'ץ (Josip Jelačić) לדיכוי המורדים ההונגרים. למרבה האירוניה, הגבולות הצרים של הונגריה לאחר חוזה טריאנון יצרו בפעם הראשונה מדינה הונגרית הומוגנית-כמעט. המעבר ממדינה רב-לאומית למדינת לאום הקצין את סוגיית מעמדם של המיעוטים שנתרו בגבולותיה. היהודים היו הקבוצה הגדולה ביותר מבין מיעוטים אלה, ובשל כך, אף שרובם המכריע ראו עצמם הונגרים לכל דבר, הלכה וגברה בהונגריה אנטישמיות בוטה. זמן קצר לאחר חתימת חוזה טריאנון, בשנת 1920, חוקקה ממשלה בראשות פאל טלקי חוק "נומרוס קלאוזוס" (numerus clausus), שהגביל את מספרם של סטודנטים יהודים באוניברסיטאות. אפליית היהודים החריפה עם הזמן כדי רדיפה, שסופה היה בשיתוף פעולה נרחב בהשמדה ההמונית של יהודי הונגריה בזמן השואה.

אולם בדימוי הלאומי ראו ההונגרים את עצמם כקורבנות נחייים והדחיקו כל זכר למצוקות של המיעוטים שבקרבם. בהיסטוריה המיתית הלאומית קָבַר חוזה טריאנון לזיכרון ארוך של תבוסות קטסטרופליות, ובהן אסונות בעלי משמעות סמלית רבה דוגמת החורבן שהמיטו המונגולים לאחר קרב מוהי (Muhi) בשנת 1241 או מפלתה של צמרת האצולה הפאודלית ההונגרית בידי העות'מאנים בקרב מוהאץ (Mohács) בשנת 1526. בתפישה עצמית זו הוצגה הונגריה כשומר הסף של אירופה, והמפלות הצבאיות תוארו בדיעבד כמעשי הקרבה למען הערכים הנעלים של תרבות המערב, אם למען האמונה הנוצרית (נגד כיבושי האסלאם), אם למען ערכי החופש הליברליים (נגד האבסולוטיזם בשנת 1848) ואם למען שאיפות דמוקרטיות (נגד הרודנות הקומוניסטית בשנת 1956).

האירועים ההיסטוריים קיבלו פרשנות במסגרת סיפור על נוצרי, שיצר מחזור של סבל וקורבן, בדומה לפסיון של ישו. כל פרשה של אסון לאומי דומינה כהתגלמות של

גולגלתא (מקום הצליבה של ישו) וכך יוחסה לה משמעות נעלה, כאילו טמונה בה הבטחה אסכטולוגית לגאולת האומה במעין אחרית הימים, כאשר מדינה הונגרית עצמאית תחדש ימיה כקדם ותשוב למלוא הדרה. כך, במבט על, הצטברו הכישלונות יחדיו לרצף מטה-היסטורי מילני, שמבטיח בסופו ניצחון סופי, או – כפי שהיטיב לכתוב זאת ההיסטוריון פול לנדוואי (Lendvai) בכותרת לספרו משנת 2003: "אלף שנים של ניצחון בתבוסה" (*The Hungarians: A Thousand Years of Victory in Defeat*). מהיכרות עם הסיפור הנוצרי, לא מפתיע לגלות שאפשר למצוא בסיפר זה – בפרשנות המסבירה את האסונות הלאומיים – מוטיבים של בגידה (כבגידתו של יהודה איש קריות). בהקשר זה, האחריות לניסוח המחמיר של חוזה טריאנון הוטלה על הנבזות-לכאורה של מדינאים צרפתיים, שהואשמו ברגשות שנאה אנטי-הונגריים. אף שטענות אלו אינן עומדות במבחן הבדיקה של מסמכים דיפלומטיים בארכיונים, המעידים שמנהיג צרפת, ז'ורז' קלמנסו (Clemenceau), לא היה שונא הונגרים מושבע, הן בכל זאת השתמשו בתודעה העממית. הטלת האשמה על גורמים חיצוניים ביטלה את הצורך בדיון ביקורתי על ההתנהלות ההונגרית במהלך המלחמה ואחריה.

"צדק להונגריה!"

בשנים שבין שתי מלחמות העולם אומצה האירדנטה כפולחן לאומי שצוין מדי שנה בימי זיכרון ל"אסון טריאנון". ברחבי המדינה הוקמו אנדרטאות מקומיות לזכר אובדן השטחים. מעל הכול, כיכר סאבאדשג (Szabadság tér) – "כיכר החירות" – שבמרכז העיר בודפשט, עוצבה מחדש כפנתאון להנצחה אירדנטית. בשנת 1921 הוקמו שם ארבעה פסלים גדושים בסמלים אלגוריים ברוח לאומית-רומנטית, שנקראו בשמות כיווני המצפן: "מערב", בדמות לוחם שבטי המנסה להגן על נער שרוע על כתר הונגריה ומחזיק את סמלי המחוזות של האזור; "צפון" הוא חייל בלבוש קורוץ (kuruc) מסורתי מימי המרידות נגד השלטון של בית הבסבורג (מסוף המאה השבע-עשרה ועד ראשית המאה השמונה-עשרה), שתומך בהונגריה בדמות אישה צלובה וברגליה אוחז ילד סלובקי המבקש הגנה; "מזרח" הוא צ'אבה (Csaba) – ראש שבט מיתולוגי – שמושיע נער האוחז במגן של טרנסילבניה; "דרום" הוא לוחם שרירי המגונן על נערה מהמיעוט הגרמני השוואבי (Schwabens) ולרגליה אלומת חיטה המסמלת את השדות הפוריים של מחוזות באצ'קה (Bácska) ובאנשאג (Bánság). הפסלים סודרו בחצי גורן, ובשנת 1928 הורם במרכזם תל מאדמה שהובאה במיוחד מהמחוזות השונים – ועל התל, על בסיס אנדרטה שנועדה לסמל את הגבורה והסבל שבהיסטוריה ההונגרית, התנוסס דגל האומה, מונף תמיד בחצי התורן (תבנית הנצחה שזכתה לחיקוי בערים

נשאו את הסיסמה המתריסה "לא, לא, לעולם לא" (Nem, Nem, Soha), שקראה תיגר על הסכם טריאנון.

בדומה לצרפת, שבה התגבשה אחרי התבוסה לגרמניה בשנת 1870-1871 מנטליות של מיליטריזם שוביניסטי בקריאה לנקמה (revanche) על העלבון הלאומי של אובדן המחוזות אלזס (Alsace) ולורן (Lorraine), חיזקה התעמולה האירדנטית בהונגריה את חוגי הימין הלאומני. המשטר האוטוריטרי של הורטי, שהיה שמרני ממילא, התקרב אל כוחות הימין החדש שעלו באירופה בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה. הדרישות לרביזיוניזם (היינו, לתיקון של מה שנתפש כעוול היסטורי) זכו לעידוד מצד בניטו מוסוליני (אם כי, מן הסתם, החזרת השטחים שסופחו לאיטליה לא עמדה על הפרק). תמיכה מאיטליה הפשיסטית וברית עם גרמניה הנאצית אפשרו להונגריה להשיב לעצמה חלק ממחוזותיה בעבר. במסגרת ההסדרים של "ברורות וינה", הונגריה סיפחה שטחים מסלובקיה הדרומית ומסובקרפטיה שנלקחו מצ'כוסלובקיה (בשנת 1938), ואת צפון טרנסילבניה שנלקחה מרומניה (בשנת 1940). מאוחר יותר, תמורת סיוע צבאי לגרמניה, הונגריה קיבלה גם את מחוז וויבודינה (Vojvodina) ואזורים מקרואטיה ומסלובניה שנלקחו מיוגוסלביה (בשנת 1941). במפגנים סמליים "גאל" הורטי את השטחים האלה באופן אישי, בעת שניצב בראש טורים של הצבא ההונגרי, רכוב כהרגלו על סוס לבן, ואת פניו מקבלים בני המקום ההונגרים בלבוש מסורתי ובנגינת שירי עם. בעוד שבהונגריה נחשבו חילופי השטחים לעשיית צדק היסטורי, בעיני המדינות השכנות הם היו תכתיבים משפיליים, שעוררו בקרבם טינה אירדנטית משלהם. במחקרה על טרנסילבניה בתקופת מלחמת העולם השנייה טענה הולי קייס (Case), כי הרצון לקבל הכרה בינלאומית בזכות על שטחים שנויים במחלוקת מילא תפקיד מפתח בשיתוף הפעולה של מדינות האזור עם הנאצים ובמעורבותן בשואה. בסיכומו של דבר, הישגי ההונגרים היו קצרי מועד והשטחים הופקעו מחדש בתום המלחמה, לאחר תבוסת הונגריה לצד מדינות הציר.

בעוד ביטויי הצער הפומביים על אובדן השטחים היו במהותם תוצר של הבניה מלאכותית של טראומה לאומית, נדמה, שהמצוקות של קהילות הונגריות שנקרעו ממולדתן עוררו הזדהות כנה בקרב בני עמך, שכן לאזרחים רבים היו קרובי משפחה ומכרים שנותרו מעבר לגבול. בניגוד לחוסר הנכונות של המדינה ההונגרית להשלים עם הסדר טריאנון, ההונגרים בנכר נאלצו מסיבות פרקטיות להסתגל עד מהרה למצבם החדש. כבני מיעוט במדינות לאום זרות הם נחשפו לגילויי איבה ונאמנותם הוטלה בספק. מדיניות ההתיישבות שהנהיגו אותן מדינות נועדה לעצב מחדש את המרקם הדמוגרפי ולהבטיח רוב לאומה הדומיננטית גם באזורים שבהם היה ריכוז של אוכלוסייה הונגרית, ומדיניות של אפליה ממוסדת אסרה על ההונגרים לבטא את תרבותם

רבות בהונגריה). בשנת 1932 נוספה גם אנדרטה ל"צער ההונגרי", בדמות אישה עירומה (ייתכן שאם המתאבלת על אובדן ילדיה). מאוחר יותר, בשנת 1936, נחנך בכיכר פסל של הגנרל האמריקני הארי היל בנדהולץ (Bandholtz) כהוקרה על כך שמנע מחיילי הכיבוש הרומנים לבזוז את המוזאון הלאומי בשנת 1919. אנדרטה זו נועדה להוסיף למערך הסמלי הנסוב על סבל וקורבן גם היבט של הכרה בנוכרים צדיקים, שביקשו למנוע את הפגיעה בלאום. באופן זה ניתן ביטוי לתקווה, שטענות האירדנטה ההונגרית יזכו בהכרה בינלאומית.

התביעות לתיקון גבולות הוכתרו בסיסמה הפופוליסטית "צדק להונגריה!" (Igazságot Magyarországnak) ופוליטיקאים ועיתונאים האדירו כל הכרזת הזדהות מבחוץ עם העוול שנגרם ללאום ההונגרי. כך הפך איל העיתונות הבריטי, הרולד הרמסוורת' (Harmsworth), שנודע בתואר האצולה לורד רות'רמר (Rothermere), לגיבור לאומי לאחר שפרסם בעיתונו **דיילי מייל** (Daily Mail) מאמר תמיכה שכותרתו הייתה "מקומה של הונגריה תחת השמש" (21 ביוני 1927). ברחבי הונגריה קראו רחובות על שמו; בשנת 1928 הוקמה לכבודו בבודפשט אנדרטת "הבאר לצדק הונגרי", שהציגה את הונגריה בדמות אישה נשענת על אלת הצדק שמחזיקה מאזניים וחרב; וכעבור שנה אף הוקם פסל בדמותו בשופרון. בעידודו של לורד רות'רמר ארגנה הפדרציה האמריקנית-ההונגרית בשנת 1931 טיסה טרנס-אטלנטית חלוצה מארצות-הברית להונגריה, והמטוס נקרא "צדק להונגריה" – סיקור האירוע בעיתונות הבינלאומית שימש אפוא תרגיל ראוותני ביחסי ציבור.

האירדנטה שולבה בתוכנית הלימודים. תלמידים למדו בבתי-הספר לדקלם את ה"אני מאמין" ההונגרי, הפואמה המנצחת בתחרות שירה פטריוטית משנת 1920:

אני מאמין באלוהים אחד,

אני מאמין במולדת אחת,

אני מאמין בצדק עליון נצחי אחד,

אני מאמין בתייחודה של הונגריה. אמן.

התביעות לתיקונים טריטוריאליים, שהופצו בפרסומים רבים ובעיקר מעל דפי כתב העת השמרני *Magyar Szemle* (**סקירה הונגרית**), חדרו לתרבות הפופולרית. מוזאון טריאנון בעיר ההונגרית ורפלוטה (Várpalota), המשמש כיום מעין מרכז למורשת של האירדנטה (ולפיכך בני המיעוטים ההונגריים בארצות השכנות זכאים להיכנס אליו חינם) מציג אוסף מרשים של מזכרות מהתקופה. המחאה על אובדן השטחים זכתה למגוון תצוגות חזותיות באיורים על גבי בולים, מדליות, סיכות, גלויות ופוסטרים. כמו כן קושטו בסמלים אירדנטיים מוצרי בית כמו מפות שולחן, רהיטים וכלי מטבח. תלמידים הלכו לבתי-ספר עם קלמרים ועפרונות מעוטרים ברוח זו. בבית השתעשעו ילדים במשחקים שהמחישו את מפת הונגריה הגדולה והבליטו את חסרון השטחים. מזכרות אלו

ולהשתמש בשפתם במרחב הציבורי. בתקופה הקצרה של חזרה לשלטון הונגרי, ערב מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, הושבה להם אזרחותם ההונגרית ומעמדם השתפר, אך זו הייתה הקלה רגעית בלבד. לאחר המלחמה, כאשר השטחים חזרו שוב לשליטת המדינות השכנות, תושביהם ההונגרים נחשדו בשיתוף פעולה עם הפשיסטים ומצבם החמיר. במיעוטים ההונגריים דבקה תדמית של גיס חמישי בוגדני, ששימשה עילה להתנכלויות ולהמשך האפליה.

בזמן השלטון הקומוניסטי, שהחל לאחר מלחמת העולם השנייה, אזכור האירדנטה היה לטאבו. לפי הניתוח המרקסיסטי-לניניסטי, ההסדר על-פי חוזה טריאנון נחשב לתוצר של האימפריאליזם ונועד לשרת אינטרסים של הבורגנות ושל בעלי קרקעות. פרשנות זו המעיטה בחשיבותן של ההשלכות העמוקות של הלאומיות האתנית וביקשה להתעלם מהמתיחויות ששרדו מתחת לפני השטח. על מנת למנוע עימותים פנימיים בין המדינות בגוש המזרחי, נאסרה ההנצחה האירדנטית והאנדרטאות לטריאנון הוסרו מהמרחב הציבורי. אבל, כפי שהראה רפאל ואגו (Vago) בספרו **הנכדים של טריאנון** (*The Grandchildren of Trianon*), המצוקות הלא-פתורות של המיעוטים ההונגריים המשיכו להעיק על סדר היום הפוליטי באזור ולא נעלמו עם חלוף הזמן. לאחר דיכוי המרד ההונגרי האנטי-סובייטי בשנת 1956 ביקשה ממשלתו הסוציאליסטית של יאנוש קאדר (János Kádár) לקבל לגיטימציה עממית באמצעות גילוי מחויבות למיעוטים ההונגריים מעבר לגבולות, והחל משנת 1967 הנושא הועלה בהקשר של יחסיה של הונגריה עם רומניה, צ'כוסלובקיה ויוגוסלביה.

תחיית הזיכרון

לאחר קריסת הקומוניזם חזרו הרגשות האירדנטיים ועלו ביתר שאת. בשנת 1990 הודיע ראש הממשלה ההונגרי הראשון שנבחר בבחירות דמוקרטיות, יוז'ף אנטל (József Antall), כי הוא מתכוון לייצג "ברוח" 15 מיליון הונגרים, כלומר גם את ההונגרים שמחוץ לגבולות המדינה (שאוכלוסייתה מנתה באותה עת 10.38 מיליון בלבד). בתחילת העידן הפוסט-קומוניסטי הסתייגו מדינאים רבים מהתייחסויות פומביות גלויות לחוזה טריאנון, שכן רגשות אלה היו מזוהים בדרך-כלל עם לאומנות קיצונית ואנטישמיות. אך באחרונה, עם עלייתו של ימיין מחודש, נפרצו הסכרים. בעקבות זכייתה של המפלגה השמרנית-הלאומנית פידס (Fidesz) בבחירות ברוב הרשויות המקומיות בשנת 2006, צצו במקומות שונים תוכניות הנצחה לציון 90 שנה לחתימת החוזה. לקראת שנת 2010 הוקמו בכפרים ובעיירות ברחבי הונגריה אנדרטאות חדשות רבות לזכר חוזה טריאנון, אך לא בעיר הבירה, שבה השלטון המקומי נשאר בידי מפלגות סוציאל-דמוקרטיות. אתרי הזיכרון הללו מעוצבים אמנם בצורות ובסגנונות

שונים, אך הם נעזרים במאגר הסמלים והסימאיות שנוצרו בימי הפריחה של הנצחת האירדנטה בין מלחמות העולם. אף שהונגריה גדושה בפסלים, מצבות ולוחות זיכרון היסטוריים, אפשר לזהות בנקל את האנדרטאות לזכר חוזה טריאנון והן בולטות במיוחד בנוף ההנצחה הלאומי. אנדרטאות אלה מבטאות שילוב של אמונה ולאום המקרין מסר של מרטריות קולקטיבית. על-פי רוב מופיע עליהן צלב הונגרי כפול, שהוקם לעתים על תל של שלוש גבעות, שנועד להזכיר את גולגלתא כפי שהיא מוצגת בהיכלי חוצות של הקאלבריה (kálvária) – תחנות השחזור של צליבת ישו מחוץ לכנסיות קתוליות נבחרות – וכך מומחשת תדמיתה של הונגריה כאומה צלובה. שימוש במוטיבים פולקלוריסטיים, כדוגמת עיצוב כתובות בכתב רוני הונגרי (székely rovásírás), המזוהה עם קהילות הסקלרים (Szeklers) בטרנסילבניה, נועד לבטא תחושה של שורשיות – כמו היה הכאב על אובדן השטחים נטוע עמוק בנפש האומה. כיוון שהמסרים מכוונים לקהל מקומי, הטקסטים של אתרי ההנצחה מנוסחים לרוב בהונגרית בלבד ובמקרים המעטים שבהם מופיעות גם כתובות הסבר באנגלית או בגרמנית, הניסוח מקוצר וחלקי, באופן שמעיד שבביל הקהל הזר את המסרים האירדנטיים הבוטים.

מאז הבחירות הכלליות של שנת 2010, שבהן פידס (בשיתוף עם מפלגה נוצרית-דמוקרטית שמרנית) זכתה ברוב מוחלט, נהנות יוזמות ההנצחה המקומיות מתמיכה של השלטון המרכזי. בניסיונותיה להתחרות על תמיכת בוחרים שמרנים, ממשלת פידס בראשות ויקטור אורבן (Orbán) יישרה קו עם המפלגה הימנית הקיצונית יוביק (Jobbik) ונסוגה מהתנגדותה למיסוד ההנצחה הממלכתית של האירדנטה. בשנת 2010 הוכרז על ה-4 ביוני כ"יום איחוד לאומי" לזכר חוזה טריאנון. טקסי האזכרה השנתיים, הנערכים בכל מקום בהונגריה וגם בקרב קהילות הונגריות בנכר, נותנים במה גם לארגונים לאומיים קיצוניים, כמו "תנועת הנוער של שישים וארבעה המחוזות" (שמה מתייחס למחוזות ההיסטוריים של הונגריה הגדולה), הידועה לשמצה בשל הפצה גלויה של שנאת זרים ובני מיעוטים. בקהל שבא לעצרות הזיכרון משתתפים אנשים מכובדים בגילים שונים בצד בריוני רחוב.

אירדנטה מחודשת מופצת במגוון אפיקים רשמיים ולא-רשמיים. שלטי רחוב חזרו להזכיר את השמות ההונגריים, שהשתמרו בשימוש מקומי. כך, למשל, ברטיסלאבה בירת סלובקיה, שהייתה פעם מקום מושבו של פרלמנט הונגרי, ידועה בהונגריה בשם פוז'ון (Pozsony), והעיר קלוז'ו-נאפוקה (Cluj-Napoca) שבטרנסילבניה, מקום לידתו של המלך הנערץ מימי הרנסנס, מתיאש הוניאדי (Mátyás Hunyadi), ידועה בשם קולוז'בר (Kolozsvár). הערוצים של רשת הטלוויזיה הממלכתית דונה (Duna), הקרויה על שם נהר הדנובה, מחזיקים גם אלפנים בערים שונות מחוץ למדינה ומשדרים תוכניות פטרויות המיועדות לקהל

שמירת גבולותיה של הונגריה. אנדרטה מרשימה לזכרו משנת 1986 הועתקה ממקומה ונמצאת כיום (יחד עם יתר האנדרטאות וכתובות הזיכרון המזכירות את שמו) בממנטו פארק (Memento Park), מוזאון חוצות ברברי בודפשט, שם מוצגים מאז שנת 1993 פסלים מונומנטליים שנתרו מהתקופה הקומוניסטית. לעומת זאת יש התעלמות סלחנית מכך, שממשלתו של גיבור הימין הורטי אישרה את הסכם טריאנון. על גב ההצלחה של חידוש ההנצחה האירדנטית גוברים ניסיונות לשקם את זכרו של הורטי באמצעות יוזמות שונות במחלוקת להקמת אתרי הנצחה לכבודו.

הנוסטלגיה לתקופת הורטי מתעלמת מכך, שמשטרו טיפח אנטישמיות ושיתף פעולה עם גרמניה הנאצית עד שנת 1944, אז הודח בידי הנאצים והוחלף במנהיג הפשיסטי ההונגרי פרנץ סלשי (Ferenc Szálasi). האידאולוגיה "ההונגריסטית" של תנועת "צלב החץ" בהנהגת סלשי צמחה מתוך תרבות האירדנטיזם של משטר הורטי. בצד הדחקה של השואה, ניכרת התמקדות בפשעי המשטר הקומוניסטי, כפי שהדבר בא לידי ביטוי במוזאון "בית הטרור" הממוקם בבניין בבודפשט ששימש בעבר מפקדה של הגסטפו (שם עונתה, בין היתר, חנה סנש) ולאחר מכן גם של המשטרה החשאית הקומוניסטית ÁVH. הסיפר ההיסטורי המוצג באתר פופולרי זה מתחיל בהסכם טריאנון, וכך מוצגת הונגריה המוחלשת בידי מעצמות המערב כקורבן שהופקר לכוחות חיזוניים ברוטליים, תחילה גרמניה הנאצית אך בעיקר ברית-המועצות, בלי להתייחס באופן ענייני למעורבות ההונגרית בפשעים שנעשו תחת המשטרים הטוטליטריים. בסלקטיביות האופיינית לה, הפוליטיקה מאחורי תחיית הזיכרון של טריאנון מונעת דין וחשבון היסטורי נוקב, שכן הנצחה לאומית היא מעצם טבעה לא ביקורתית. ההתרפקות המחודשת על פולחן טריאנון – או כפי שכינה זאת ההיסטוריון סטפן בלה ורדי (Stephen Béla Várdy) "תסמונת טריאנון" – פוטר את הציבור מהצורך להתעמת עם ההשלכות ההרסניות של האירדנטה ולשקול בכובד ראש את מלוא המשמעויות של הכמיהה לבעלות על "נחלת אבות".

לקריאה נוספת:

Peter Bihari, "Images of Defeat: Hungary after the Lost War, the Revolutions and the Peace Treaty of Trianon", in Robert A. Stradling (ed.), **Crossroads of European Histories: Multiple Outlooks on Five Key Moments in the History of Europe**, Strasbourg: Council of Europe, 2006, 165–171.

Matthew Caples, "Et in Hungaria Ego: Trianon, Revisionism and the Journal Magyar Szemle (1927–1944)", **Hungarian Studies** 19:1 (2005), 51–104.

Holly Case, **Between States: The Transylvanian Question and the European Idea during World War II**, Palo Alto: Stanford University Press, 2009.

צופים ברחבי "הונגריה הגדולה". באחרונה שוקם המוניטין של כמה סופרים טרנסילבניים-הונגרים שנויים במחלוקת – אלברט ואש (Albert Wass) ויוז'ף ניירו (József Nyíró), שתמכו בשלטון ההונגרי הפשיסטי, וכן דז'ו סאבו (Dezső Szabó), לאומן בעל דעות אנטישמיות – וכתביהם הוכנסו ללימודי הספרות בבתי-הספר הממלכתיים כסופרי מופת לאומיים. בצד אלבומים מאוירים המוקדשים להונגריה הגדולה, שנמכרים בחנויות ספרים מהוגנות, מוכרים בדוכני רחוב שפע של מזכרות וספרות זולה על חוזה טריאנון, ספרות שמתאפיינת באמירות גזעניות ואנטישמיות. מכוניות רבות נושאות על השמשה או על הפגוש מדבקות ועליהן מפה של הונגריה הגדולה עטורה בדגל הפסים האדום-הלבן של שושלת ארפד או בסמלים לאומניים אחרים. אפשר כמובן למצוא גם מבחר גדול של אתרי אינטרנט (לרבות סרטים ביוטיוב) המוקדשים להפצת תעמולה לאומנית בנושא זה.

באירועי ההנצחה נוהגים להשמיע את הקריאה "לבטל את טריאנון" (vesszen Trianon). ברם, שאיפות לאומניות לתיקונים טריטוריאליים אינן עולות בקנה אחד עם חברות באיחוד האירופי, שאליו הצטרפה הונגריה בשנת 2004. תוכנית מעשית לקביעה מחדש של גבולות המדינות באזור וסיפוח שטחים איננה עומדת על סדר היום הפוליטי. לעומת זאת, מעמדם של בני המיעוט ההונגרי נמצא בלב השיח הפוליטי. דיון ציבורי התנהל סביב מתן אזרחות (לרבות זכות הצבעה) להונגרים הגרים מחוץ למדינה, ובמשאל עם בשנת 2004 עברה ההחלטה להעניק להם אזרחות ברוב דחוק. חוק חדש משנת 2011 קובע, כי כל דובר הונגרית שהוא צאצא של מי שהיו אזרחים הונגרים לפני שנת 1920 רשאי לקבל אזרחות הונגרית. בעקבות זאת פנו הונגרים בסלובקיה וביקשו לקבל אזרחות כפולה – בקשה שעוררה תגובות נזעמות ומשבר דיפלומטי. יש פער בין הדיון הלא-מעשי בהחזרת שטחים לבין הצורך האמיתי להתמודד עם מצוקותיהם של בני-אדם. בסיכומו של דבר, הרטוריקה הפופוליסטית להנצחת זכר טריאנון מונעת דיונים ענייניים על מדיניות אזרחית שעשויה לשפר בפועל את זכויות המיעוטים (לרבות המיעוטים האתניים בהונגריה, ובראשם בני רומה הצוענים).

להבדיל ממחקרים אקדמיים בנושא, הרביזה ההיסטורית הלאומנית, שתופסת תאוצה במרחב הציבורי בהונגריה, משתמשת בעובדות היסטוריות באופן מניפולטיבי ומייצרת מיתוסים פוליטיים משלה. ממשלותיהם של קרולי ובלה קון, אף שלא השלימו עם ויתורים טריטוריאליים נרחבים, מוכפשות על-ידי הימין. באפריל 2012 סולק פסל של מייסד הרפובליקה ההונגרית, קרולי, המכונה בגנאי בחוגי הימין "הרוזן האדום" (a vörös gróf), ממקומו מול בניין הפרלמנט ההונגרי בכיכר המרכזית על-שם לאיוש קושוט (Lajos Kossuth), הגיבור הלאומי מזמן המרד בשנת 1848. בלה קון אף הוא היה לדמות שנואה במיוחד (כמבשר הקומוניזם) ונשכחה העובדה, שהוא יצא להילחם למען

Stephen Béla Várdy, "The Trianon Syndrome in Today's Hungary", *Hungarian Studies Review* 24:1-2 (1997), 73-79.

Miklós Zeidler, *Ideas on Territorial Revision in Hungary, 1920-1945*, Wayne N.J.: Center for Hungarian Studies and Publications, 2007.

מקורות האיורים:

תמונה בעמוד 8 : Pál Teleki

Béla K. Király and László Veszprémi (eds.), *Trianon and East Central Europe: Antecedents and Repercussions*, Wayne N.J.: Center for Hungarian Studies and Publications, 1995.

Ignác Romsics, *The Dismantling of Historic Hungary: The Peace Treaty of Trianon, 1920*, Wayne N.J.: Center for Hungarian Studies and Publications, 2002.

Raphael Vago, *The Grandchildren of Trianon: Hungary and the Hungarian Minority in the Communist States*, Boulder Co.: East European Monographs, 1989.